

התכנית לבדיקת מובל המים ים סוף-ים המלח

שאלות ותשובות

(מעודכן ל-13 בדצמבר 2011)

1. מהי התכנית לבדיקת מובל ים סוף-ים המלח?

תשובה: במכתב משותף לבנק העולמי מתאריך ה-9 במאי 2005, ביקשו הצדדים המוטבים (מדינת ישראל, הממלכה ההאשמית של ירדן, והרשות הפלסטינית) מהבנק העולמי לקחת על עצמו תכנית לבדיקת היתכנות הפיכת מגמת ההתדרדרות של ים המלח על ידי העברת מים מים סוף.

בנוסף, תוכנית הבדיקה שואפת לעודד שיתוף פעולה אזורי.

שלושת הצדדים המוטבים הצהירו על חזון משותף לתוכנית הבדיקה, המתמקד בנושאים הבאים:

- הצלת ים המלח מהנוזק הסביבתי שנגרם לו;
- התפלת מים וייצור אנרגיה במחירים נמוכים;
- בניית סמל של שלום ושיתוף פעולה במזרח התיכון.

בתגובה לבקשה, הסכים הבנק העולמי לתאם מימון תורמים ולנהל את יישום תוכנית הבדיקה. תוכנית הבדיקה כוללת את הכנתם של חמישה מחקרים השלובים זה בזה. (א) בדיקת היתכנות; (ב) הערכת השפעה סביבתית וחברתית; (ג) סקר חלופות (הבחון אפשרויות אחרות העומדות לרשות הגופים המוטבים לפתרון בעיית הפגיעה בים המלח וייצור מי שתייה נוספים, באמצעים אחרים ממובל ים סוף – ים המלח); (ד) מחקר השפעה על התהליכים בים סוף; (ה) מחקר השפעה על התהליכים בים המלח. תחומי הסמכות לכל אחד מהמחקרים הוגדרו בשיתוף הצדדים המוטבים. מידע מפורט אודות תוכנית הבדיקה, כולל תיעוד פגישות עד היום, נמצא באתר תוכנית המחקר:

www.worldbank.org/rds

מצורפת מפה המתארת את מובל המים המזוהה, שהוכנה על ידי יועצי מחקר ההיתכנות. האפשרות שזוהתה משלבת שלושה מסלולים אפשריים, אחד באמצעות צנרת תת קרקעית ושניים באמצעות מנהרות.

2. מתי יהיו המחקרים זמינים לציבור?

תשובה: טיוטות הדו"חות הסופיים על תוכניות הבדיקה צפויים להיות זמינים באתר האינטרנט בתחילת 2012. טיוטות דו"חות אלו יהוו בסיס לשימועים ציבוריים באזור (ראה גם מס' 3 מטה). הסיכומים המנהליים של טיוטת דו"ח מחקר ההיתכנות, טיוטת דו"ח ההערכה הסביבתית והחברתית, וטיוטת דו"ח מחקר החלופות יהיו זמינים באתר האינטרנט בערבית, אנגלית ועברית.

נכון למועד כתיבת מסמך זה, טיוטת המחקר לבחינת השפעה על התהליכים בים סוף וטיוטת המחקר לבחינת ההשפעה על התהליכים בים המלח כבר זמינים באתר האינטרנט.

ניתן לקבל את הדו"חות בדואר האלקטרוני על פי בקשה, ברגע שיהיו זמינים.

3. מה יקרה אחרי שהמחקרים יתפרסמו באתר האינטרנט?

תשובה: אחרי שהמחקרים יפורסמו באתר האינטרנט, תחל תקופה מוגדרת להגשת הערות ובמקביל יתקיים תהליך שימוע ציבורי. הצדדים המוטבים יערכו שש פגישות שימוע ציבורי בישראל, ירדן והרשות הפלסטינית. טיוטות המחקר הסופי יהיו נגישות לציבור לפחות ארבעה שבועות לפני קיום השימועים הציבוריים. מטרת השימועים הציבוריים היא לקבל משוב והצעות מבעלי העניין בנוגע לטיוטת התוצאות והמסקנות הראשוניות של תוכנית הבדיקה. הערות אלו יילקחו בחשבון בגיבוש הדו"חות הסופיים.

4. מה יקרה אחרי שהמחקרים יסתיימו?

תשובה: אחרי שהמחקרים יסתיימו, יבדקו הצדדים המוטבים את המחקרים כמאגר מקיף של מידע, ללא אפשרויות חלופיות, ויחליטו האם להמשיך הלאה עם החזון המשותף או לאו.

5. בשלב זה, איזה מידע טכני נמצא בבדיקה?

תשובה: למרות שהמחקרים עדיין לא הסתיימו, יש בידינו להסיק מספר מסקנות ראשוניות, כולל:

- העברה מסיבית של מי ים מים סוף לים המלח אפשרית מבחינה טכנית, באמצעות מנהרות או צנרת תת קרקעית;
- מיזם מובל המים מסוגל להעביר כמויות גדולות של מים מותפלים תוך שימוש בתהליכים קונבנציונאליים;
- העלות המשוערת של מיזם מובל מים מלא, כולל הצנרת המחברת למרכזים עירוניים, היא מעל 10 מיליארד דולר;
- ערבוב מי ים ו/או תמלחת התפלה עם מי ים המלח כרוך בסיכונים, במיוחד כשמדובר בכמויות מעל 300 מיליון מטר מעוקב בשנה.
- למיזם מובל המים יהיו גם השפעות סביבתיות וחברתיות, בעיקר בזמן ההקמה. במחקרים השונים נבחנו השפעות אלה בדגש על חלופות ואמצעים למיתונן, ניהולן והפיקוח עליהן.

חשוב לציין שבמקרה שיחליטו הצדדים המוטבים להמשיך בהעברת המים כפי שנבחנה בתוכנית הבדיקה, יהיה מן הכרח לערוך בדיקות נוספות של ההשפעות הסביבתיות והחברתיות, מחקרים והערכות טכניים פרטניים לכל פרויקט, שימוע ציבורי על הפרוייקט באופן כללי ומסירת מידע מתוך הפרוייקט עצמו. לכן, למרות שחמשת המחקרים מספקים מידע שימושי לעבודה עתידית, אין לראות בהם בסיס סופי ומפורט לתכנון ולבנייה עתידיים.

6. כיצד מתייחסת תוכנית הבדיקה לדאגות של הקהילות שיושפעו מהקמתו הפוטנציאלית של מיזם מובל המים?

תשובה: מאז החלה תוכנית המחקר במאי 2006, ערכו הצדדים המוטבים שימועים ציבוריים עם בעלי העניין באוגוסט 2007, יולי 2008, ויוני 2010. מאות אנשים השתתפו בשימועים אלו. דאגות הקהילות נרשמו ותועדו בכל הפגישות. סיכום מפורט של התשובות לדאגות אלה מפורסם באתר האינטרנט של תוכנית הבדיקה. בנוסף לשימועים אלו, במהלך ההכנה להערכה הסביבתית והחברתית, התקיימו כחמישים פגישות נוספות בלתי פורמאליות באזור עם הציבור, רשויות מקומיות, מוסדות חינוכיים, בת עסק, וקבוצות קהילתיות מקומיות. סבב נוסף של שימועים כלל ארציים יתקיים בסוף שנת 2012. אנו צופים שדיונים אלו יתקיימו בעמאן, עקבה, אילת, ירושלים, רמאללה, ויריחו.

7. האם תוכנית הבדיקה לקחה בחשבון זכויות פלסטיניות הנוגעות לים המלח?

תשובה: תוכנית הבדיקה לא עסקה בסוגיה זו באופן ישיר, שכן תחומי הסמכות בה הוגבלו לסוגיות טכניות. הרשות הפלסטינית, המייצגת את האינטרס הפלסטיני בנוגע לים המלח, היא אחד מהצדדים המוטבים שהגדירו את תחומי הסמכות בשלב קביעת תוכנית הבדיקה.

8. כיצד מתייחסת תוכנית הבדיקה לאתגר האזורי הרחב יותר של השגת נגישות קבועה למי שתיה?

תשובה: נגישות קבועה למי שתיה באזור מהווה מרכיב מהותי של החזון המשותף של הצדדים המוטבים. היות שמחקר ההיתכנות מצא כי צריכת המים בממלכת ירדן בשנה 2007 היתה 231 מיליון מ"ק, נבדקה

היתכנות מפעל של 850 מליון מ"ק מים מותפלים שימוקם בדרום ים המלח. מפעל בגודל זה ישפר במידה רבה את הנגישות למים בכל האזור.

9. מדוע יוצאת תוכנית הבדיקה מנקודת הנחה שהפתרון המיטבי לבעיות ים המלח הינו העברת מים מים סוף? מה בדבר שיקום נהר הירדן או אפשרויות אחרות?

תשובה: העברה זו של מי ים מים סוף לים המלח הינה האפשרות המזוהה לפתרון הבעייה תחת תוכנית הבדיקה, אולם ישנן אפשרויות רבות נוספות שנבחנו במסגרת סקר החלופות, לרבות האפשרות לשקם את נהר הירדן וכמובן האפשרות לא לפעול כלל. תוכנית הבדיקה בהחלט אינה יוצאת מנקודת הנחה שהפתרון המיטבי לפיתרון בעיית גוויעת ים המלח הינו מובל המים ים סוף-ים המלח.

10. מדיווחים עלה שמיזם אפשרי עשוי לכלול סדרת אגמים ונחלים, בליווי פיתוח רחב של התיירות בערבה. האם נבחנו ההשפעות הסביבתיות והחברתיות של פעילות מסוג זה בתוכנית הבדיקה?

תשובה: מייזמים תיירותיים אינם מרכיבים ממשיים במיזם תלת-צדדי זה. תוכנית הבדיקה המנוהלת על ידי הבנק העולמי מטעם שלושת הצדדים המוטבים נוגעת רק לצנרת תת-קרקעית ולמנהרות.

תוכנית הבדיקה הינה ייחודית ונפרדת מכלל התכניות המהוות נושא לדיון בחלק מהממשלות בעלות העניין בים המלח. בין אלה נמצאות:

- "מיזם ים סוף הירדני הלאומי", פעילות הנשקלת על ידי הממלכה ההאשמית של ירדן. (<http://www.jordantimes.com/?news=16799>) או (<http://www.jrsp-jordan.com/>)
- מיזם חד צדדי נוסף, שימוקם בישראל ונקרא "תעלת ים סוף- ים המלח". על פי דיווחי חדשות, מיזם זה כולל גם פיתוח נדל"ן ותיירות נרחבים. (<http://www.haaretz.com/news/billionaire-yitzhak-tshuva-unveils-detailed-plans-for-red-sea-dead-sea-canal-1.245913>)

